

ROZHOVOR SE ZUZANOU VLČINSKOU

Dlouhá léta se věnujete českým, moravským a obecně slovanským lidovým písním. Proč jste si vybrala právě tuto oblast? Čím vás okouzila?

Vzpomínám si, kdy jsem poprvé držela v ruce Sušilovu sbírku. Bylo to, když se vdávala moje starší sestra a já hledala nějaké přechodové svatební písně. Konkrétně jednu, kterou znám od dětství, ale nebyla jsem si jistá textem. V té době jsem již studovala hudební vědu a ve sbírce mě okouzila mnohotvárnost, nápaditost a ryzost lidových písní. Uviděla jsem v těchto drobných tvarech velkou hudbu, směle srovnatelnou s nejvyššími hodnotami evropského hudebního dědictví. Na fakultě jsem měla možnost podrobně analyzovat některé písně pod skvělým vedením Prof. Vojtěcha, a to mi dalo nahlédnout do jemného a živého přediva vztahu slova a hudby v některých písních a konkrétně si uvědomit, v čem je založen jejich výraz, jejich psychologická sdělnost. Když jsme před pár lety dělali s Ensemble Guillaume koncerty z úprav Sušilových písní, potěšila mě slova mé spolužačky z hudební vědy. Říkala: „To už chápu, že nepotřebuješ nic skládat, když znáš tohle.“

S lidovou písní pracujete jako s aktuálním sdělením či situací. Co si pod tímto přístupem máme představit konkrétně?

Písničky, které si vybírám pro svou práci a které se mi nejvíce líbí, působí jako holografický otisk nějaké situace, nálady, stavu duše. Jsou ve své kráse a umělecké stylizaci dokonale autentické. Takové písně, i když bývají intonačně či rytmicky velmi těžké, se dobře učí, dobře se sdílejí. Praxe mě naučila, že taková píseň zprostředkuje hluboký prožitek, který umožňuje zpěvákům propojit se se sebou na fyzické i psychické úrovni, intergovat se. Společné sdílení zpěvem tento efekt umocňuje. V poslední době vidím písně (ty dobré, samozřejmě, ne každá píseň v sobě nese toto kouzlo) jako svého druhu mantry umožňující navodit určitý způsob proudění energie v těle a mezi lidmi. Každá píseň je v tom naprosto jedinečná.

Jaký je podle vás nejvýraznější rozdíl mezi českou a moravskou lidovou písní, dá-li se o rozdílů mluvit? Pokud ano, odkazuje na rozdílný naturel Čechů a Moravanů?

O naturelu si netroufnu spekulovat. Jsem z Prahy, vzala jsem si Moraváka, znám hodně lidí z obou krajů, ale zformulovat nějaké zobecnění asi neumím, i když jej cítím. Rozdíl mezi písněmi Čech a Moravy je v tom, že český folklór se ve své většině děle vyvíjel, je tedy mladší, většinou z 19. stol. Ve většině je také hodně instrumentální. To znamená, že melodické myšlení vychází z možností používaných nástrojů (klarinetu, dud apod.), nikoli lidského hlasu. Navíc většinu dodnes běžně známých písní nějak ovlivnila dechovka, která pro mě vylučuje onu autenticitu a intimitu sdělení. Na Moravě se vývoj zastavil dříve, nejpozději v 18. stol., ale na mnoho písní vykazuje znaky starší hudby, především barokní a renesanční i s modalitou a větší tempo-rytmickou rozmanitostí a hlavně svým vokálním charakterem. Cítím, že písně starších vrstev mají blíže k lidskému prožívání, jsou blíže duši. Velkou roli ve vývoji lidového umění hrály kláštery a panská sídla, kde se hudba provozovala. Poslední dobou jsem například okouzlena jihočeskými písněmi z Erbenovy sbírky pocházejícími z

okolí velkého kláštera ve Zlaté Koruně. Tyto písně jednoznačně odkazují k hudbě v Čechách 15. stol. Svou modalitou a zvláštní archaičností, která je ovšem zajímavá a sdělná. Toto rozdělení je jistě velmi vágní a potřebovalo by větší plochu. Pokud ovšem poslouchám v rozhlase nějaké lidovky, často je rozdíl mezi českými a moravskými zpěváky patrný okamžitě: mezi českými jsou dobří přirození zpěváci výjimkou, u Moraváků je to norma.

Pomohl vám někdy zpěv lidové písně překonat nějakou těžkost v životě? Zazpíváte si, když se cítíte dobře?

Zpívání je něco, co potřebuji k životu jako vzduch. Písně mi pomáhají spojit se se sebou, se svými pocity, vyzpívat smutek, zmatenost, zlost, ale i radost a pocit klidu a smyslu. Některé písně, které znám a pracuji s nimi již mnoho let, jsou jako dobří průvodci na mé cestě, občas mi ukáží směr.

Zdá se, jakoby se zpívání ze společnosti vytratilo, nahradila jej reprodukováná hudba. Na druhé straně je však plno lidí a skupin, které si s radostí zazpívají. Jaký máte názor na situaci živého zpívání u nás či v Evropě - mizí anebo se naopak obrozuje?

Na tohle vlastně nemám hotový názor. Většinou se pohybuji mezi lidmi, kteří o zpívání stojí nebo se hudbou žijí. Když občas vykročím z této společnosti jinam, vidím její výlučnost v kultuře posluchačů CD. Spíš vnímám posun v jiné rovině: dnes se všechno, co dříve patřilo ke společnému sdílení u ohně nebo v hospodě, kde se zpívalo a tancovalo, provozuje koncertně a nahrává na CD jako hotový produkt. Myslím, že tímto paušálním rozdělením na posluchače a hudební aktéry hrozně ztrácíme. Nechápu, proč mám na koncertě poslouchat romské písně určené celé obci, trampské písně, které znám od dětství nebo např. obecně známé koledy. Mám potřebu vracet tyto písně do jejich původního kontextu, který nemá s koncertním předvedením nic společného. Většina těchto písní určitým způsobem spojovala lidi, umožňovala sdílet důležité věci v životě nebo zpestřit chvíli odpočinku. Toto sdílení, které nemá daleko k rituálu, je pro mě mnohem zajímavější než poslouchat, jak si někdo něco pěkně nacvičil.

Co říkáte na poměrně masovou oblibu moderně zaranžovaných lidových písní, např. v podání skupiny Čechomor? Svědčí o tom, že jsme s lidovou písní stále spjatí, i když už není běžnou součástí naše osobního a pracovního života, jako tomu bylo v minulosti?

Obliha Čechomoru mě těší právě jako doklad toho, že pro většinu lidí je lidová píseň stále zajímavá, že je oslovuje. To je velký přínos této skupiny naší dnešní kultuře. Některé písničky mám opravdu ráda. Občas mám ale potíž s quasi rockovou aranží, která písní přinese nějaký nový drive, ale zbaví jí její původní síly. Osobně jsem měla radši První Českomoravskou nezávislou hudební společnost, té poetice rozumím beze zbytku. Anebo propojení folklóru s jazzem v podání Emila Viklického, Zuzany Lapčíkové nebo skupiny Pakora, mám opravdu ráda. Tam se pro mě úžasným způsobem potkávají dvě podobné a zároveň na poslech velmi odlišné hudební kvality.

Řada lidí z České republiky se v současné době identifikuje s jinými než našimi národními kořeny a tradicemi. Je zde plno skupin, které se věnují africkým písním a tancům anebo zpívají např. mantry. V Africe či v Indii však nepotkáme skupinky zpívající naše lidové či jiné písně. Máte na tento jev nějaký názor?

Pro mě je nějak důležité potkat se s tím, co patří k mé kultuře. Po více než patnácti letech intenzivního prožitkového soužití s písničkami vím, že i české a moravské písničky fungují jako mantry. Je stále ale těžké to sdělit širší veřejnosti, i když mám dojem, že účastníkům mých kurzů je tento fakt naprosto zřejmý. V tom hraje samozřejmě roli také socialistická minulost naší země, protože komunistická ideologie to „lidové“ lidem znechutila svou propagandou, zatímco jóga byla de facto zakázaná a spisy o východní filosofii se šířily samizdatem.

Myslím, že žijeme v době, kdy se mohou tyto vlivy vyrovnat, kdy má každý možnost porovnat, co mu dávají mantry, nechat se obohatit Afrikou nebo českou lidovkou. Také v tom jistě hraje roli neznalost afrických jazyků či sanskrtu: pokud zpívám text, který je pro mě zcela nesrozumitelný, tedy pouhé zvuky a slabiky bez významu, nenamáhám v Evropě tak přetíženou levou hemisféru.

Vedete kurzy zpívání, co pro vás osobně znamená zpěv ve skupině?

Zpívat s někým ve dvojici pro mě znamená možnost toho nejbytnějšího setkání s tímto člověkem, empatické propojení bez splnutí, opravdový kontakt. Ve skupině se tato možnost ještě pojí se silou skupiny: každá dobrá energie se může znásobit, každý poctivý přístup, každý čistý nádech přidává do společného pole dobrou energii. Když se zpívání se skupinou daří opravdu citlivě, je nesmírně nabíjející. To mám na tom nejradši.

V čem podle vás spočívá léčivá síla hlasu a zpěvu?

Myslím, že jsem na to už vlastně odpověděla. Hlas má úžasnou schopnost propojovat: vědomí s nevědomím, lidi s jejich pocity a emocemi, lidi mezi sebou navzájem. Tato integrace je léčivá. Hudba a hudební tradice k tomu přidává schopnost zacházet s energií, vypustit strach a zlost, užít si vzrušení a legraci. To není málo.

V roce 2005 jste vydala zpěvník *Poslyšte s radostí, chystáte opět nějakou novinku na tomto poli?*

Mám přes 130 úprav lidových písní a jejich počet stále roste, jak hledám nové cesty a materiál ke své práci. Všechny tyto písně jsou prověřeny praxí, takže myslím že vím, k čemu se která opravdu hodí, jak působí. Ráda bych je vydala, ale nějak se k tomu nemůžu dostat. Také je to otázka případného vydavatele.

Ptala se Hanka Kubáčková